

Šimonovićeva "Duga" s pozicije rodne teorije

Parlov, Josipa

Undergraduate thesis / Završni rad

2018

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:997488>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-17**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

JOSIPA PARLOV

ŠIMUNOVIĆEVA *DUGA* S POZICIJE RODNE TEORIJE

ZAVRŠNI RAD

Pula, rujan 2018.

SVEUČILIŠTE JURJA DOBRILE U PULI

FILOZOFSKI FAKULTET

JOSIPA PARLOV

ŠIMUNOVIĆEVA *DUGAS* POZICIJE RODNE TEORIJE

ZAVRŠNI RAD

JMBAG: 0303059970, redoviti student

Studijski smjer: preddiplomski studij hrvatskoga jezika i književnosti i talijanskoga jezika i književnosti

Predmet: Moderna hrvatska književnost

Znanstveno područje: humanističke znanosti

Znanstveno polje: filologija

Znanstvena grana: kroatistika

Mentor: doc. dr. sc. Daniel Mikulaco

Sumentor: dr. sc. Boris Koroman

Pula, rujan 2018.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana Josipa Parlov, kandidat za prvostupnika hrvatskog jezika i književnosti i talijanskog jezika i književnosti ovime izjavljujem da je ovaj Završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Završnog rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli _____

.....

IZJAVA

o korištenju autorskog djela

Ja, Josipa Parlov, dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja da moj završni rad po nazivom „Šimunovićeva *Duga* s pozicije rodne teorije“ koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama. Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

Potpis

U Puli _____

.....

Sadržaj

UVOD	1
OPUS DINKA ŠIMUNOVIĆA	2
RODNA ČITANJA.....	4
INTERPRETACIJA ŠIMUNOVIĆEVE <i>DUGE</i>	7
RODNO ČITANJE ŠIMUNOVIĆEVE <i>DUGE</i>	11
RODNI PROBLEMI U ŠIMUNOVIĆEVOJ PROZI.....	15
ZAKLJUČAK.....	18
LITERATURA.....	19
SAŽETAK.....	20
ABSTRACT.....	21

UVOD

Ljudska povijest i društvo od antike pa sve do današnjih dana promijenili su se iz korijena u svim životnim područjima. Spolno/rodni odnosi ostali su, međutim, i danas jednom od najvažnijih i najdiskutabilnijih tema u povijesti čovječanstva. Iako se upravo pod terminom čovječanstvo podrazumijevaju muškarac i žena koji onda zajedno čine ljudski rod, nisu podjednako uvaženi njegov dio. Žena je svedena na podređenost, nepripadanje cjelini, položaj objekta i na, kako to Simone de Beauvoir utvrđuje u svojoj knjizi *Drugi spol*, „Drugo“. Mjerilo po kojem se određuje pripadanje i status moći ima svoje uporište u patrijahalnom poretku gdje se muškarac očituje kao subjekt jedini dostojan priznanja, a sve ostalo se smatra manje važnim. Mnogi će filozofi poput Foucaultova, Hegela, Derridaa tek početkom osamdesetih godina prošlog stoljeća, potaknuti feminizmom i feminističkim teorijama, početi govoriti o spolnim/rodnim razlikama koje nisu samo biološke već i sociološke. Kraj 19. i početak 20. stoljeća vrijeme je brojnih promjena na svim poljima, pa tako i u književnosti. Teži se slobodi umjetničkog izražavanja, analizi unutrašnjeg stanja likova, ispreplitanju stilova, elementima neobičnog, temama ljubavi i smrti, odnosima u obitelji, legendama i folklornim motivima, regionalnoj prozi itd. Upravo o potonjem bit će, između ostaloga, govora u opusu Dinka Šimunovića, pisca koji se nalazi na razmeđu razdoblja, a „registrirajući umjetnički specifično nacionalno (čak i regionalno) u svojoj prozi, istodobno je problematiku dizao na razinu univerzalnog, općeljudskog, lutajući po bespućima ljudske duše svojih junaka, vrlo sličnih njegovoj vlastitoj psihi.“¹ Na temelju njegove pripovijetke *Duga* u ovom radu prikazat ćemo elemente naglašene patrijarhalnosti koja prožima njegova djela, a i sami život, jer je u kraju iz kojeg potječe, Cetinska krajina, to duboko usađeno. Prikazat ćemo kako to patrijarhalno uređenje utječe na život pojedinca, rodnu problematiku u njegovoj prozi, i interpretirati *Dugu* s pozicije gore navedene rodne teorije, odnosno pokazati u kojoj mjeri se Srnina/Brunhildina nepodudarnost spola s rodom zrcali s idejama i ciljevima rodne teorije.

¹ Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. Stoljeća, Knjiga III.*, Ljevak, Zagreb, 2005., str. 212

OPUS DINKA ŠIMUNOVIĆA

Dinko Šimunović rodio se u Kninu 1. rujna 1873. godine. Živeći u mnogobrojnoj obitelji djetinjstvo je proveo u obližnjim selima Kijevo, Vrlika i Koljane. Postao je učitelj najprije u Hrvacama, a potom i u Dicmu 1901. godine. Uz posao i teško uzdržavanje brojne obitelji dosta vremena posvećivao je književnom stvaralaštvu. Napisao je 70-ak novela od kojih je većina objavljena u zbirkama *Posmrtno novelo* (Zagreb, 1936), *Đerdan* (Zagreb, 1914), *Sa Krke i sa Cetine* (Beograd, 1930) i *Mrkodol* (Zagreb, 1909). Napisao je zatim i dva romana, *Tuđinac* (Zagreb, 1911) i *Porodica Vinčić* (Beograd, 1923), dvije autobiografske proze, tri dramska teksta, a u časopisu *Vijenac* objavljena mu je *Tragična autobiografija*. Dalmatinska zagora u kojoj je odrastao bitno je utjecala na njegovo književno stvaralaštvo oblikovavši ga kao pjesnika koji je imao osjećaj kako spojiti moderno s narodnim. Da se ističe među prozaistima moderne, Šimunović je dokazao već svojom prvom pripovijetkom *Mrkodol*. *Mrkodol* je, zapravo, priča koja govori o istinskom, pravom Šimunoviću, a ne onakvom kakav bi on želio biti. Bila je to prva njegova, ali ujedno i najbolja umjetnička ispovijed.² Šimunović nam indirektno otkriva samu narav njegove pripovjedne proze: autobiografsku, govoreći o pripovijetci kao o sjećanju na „jednu gorku uspomenu djetinjstva.“³ Zapravo je sva njegova proza proizašla iz dubine njegove unutrašnjosti, njegovog duševnog proživljavanja, dvojbi, stanja koje ni sam ne može protumačiti, osjećaja tuđinstva. Sve to možemo iščitati iz sudbina njegovih glavnih junaka kojima je zajedničko to što u sebi nose neku tragičnost, životnu neusklađenost, osjećaj nepripadnosti, čežnje za nekim višim idealima koji ih na kraju dovode do ludila ili smrti. Nezaobilazno je obilježje Šimunovićevih djela i patrijarhalan način života koji je osobito naglašen u dalmatinsko-zagorskoj sredini iz koje pisac potječe. Važnu ulogu u toj sredini imaju narodni običaji i vjerovanja, mitski i folklorni izvori.

² Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. Stoljeća, Knjiga III.*, Ljevak, Zagreb, 2005., str. 209

³ Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. Stoljeća, Knjiga III.*, Ljevak, Zagreb, 2005., str. 204

Primjerice, u pripovijetci *Duga*, koja se analizira u ovome radu, naglašen je element narodnog vjerovanja gdje se protrčavši ispod duge postaje muško. U njegovim pripovijetkama glavni likovi su uglavnom žene: Srna/Brunhilda u *Dugi*, Petrica u *Đerdanu*, Boja u *Muljiki*, Rudica u istoimenoj pripovijetci. „Šimunović svoje junake doživljuje iz drugog vidnog kuta. Oni su autorove studije smisla života kao takvog, u neku ruku odzrcaljenje vlastite osobnosti umjetničkoj transformaciji.“⁴ Iz njegovih se djela može zaključiti da je svijet kompleksno mjesto gdje nije uvijek sve onako kako nam se čini, da je sudbina pojedinca obilježena kako prirodnim tako i društvenim segmentima. Narušavajući tu koheziju gubi se ravnoteža što dovodi do neuspjeha i nerijetko tragičnoga kraja. (prema Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, ŠK, Zagreb, 2005)

⁴Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća, Knjiga III.*, Ljevak, Zagreb, 2005., str. 211

RODNA ČITANJA

Nakon što su šezdesetih godina žene izborile pravo glasa, feminizam je opet nastupio kao moćan politički segment. Žene su bile politički aktivne u borbi za građanska prava i iznošenju svojih stavova javno. Uključene su bile i u različite kampanje, poput one protiv rasizma gdje su uočili sličnosti između načina kako se vrednuju i pozicioniraju crnci i promiče superiornost muškaraca nad ženama. Potaknute nepotporom muških boraca u priključivanju sprječavanja ugnjetavanja žena, počele su sve više stvarati vlastite pokrete otpora. Pojava feminizma za svoj cilj ima rušenje duboko usađenih socijalno-društvenih normi gdje su žene u inferiornijem položaju u odnosu na muškarce. Društvo je to koje određuje takve norme koje se onda zrcale na političko i kulturno djelovanje. Američka feministkinja Kate Millet u svom djelu *Spolna politika* uspjela je kako navodi Toril Moi „premostiti jaz između institucionalne i neinstitucionalne kritike“⁵ Progovara o važnosti kulturne i društvene pozadine za ispravno shvaćanje književnosti. Prikazuje čitateljicu kao recipijenticu muškog diskurza koja ima pravo i slobodu da sa svojega osobnog stajališta i shvaćanja protumači književno djelo. (prema Moi, Toril, 2007.) „Millet određuje bit politike kao moć, namjeravajući dokazati da, koliko god bila prigušena, seksualna se dominacija ipak održava kao možda najprodornija ideologija naše kulture te joj pruža njezine najtemeljnije koncepcije moći. Njezina definicija spolne politike jednostavno je sljedeća: proces pomoću kojeg vladajući spol nastoji zadržati i proširiti svoju moć nad podređenim spolom.“⁶ Millet smatra da patrijarhalnost previše ističe biološke razlike između muškaraca i žena, gdje se žene stavlja u težak položaj u borbi nad muškom nadmoći. Upravo odnos moći naglašava kao bitan, jer se tu najbolje uočava dominacija jedne skupine nad drugom, u ovom slučaju muškaraca nad ženama. U svom radu Millet spominje Sigmunda Freuda čiju psihoanalitičku teoriju odbacuje i tvrdi da se njome spolni identitet shvaća kao biološki urođenom karakteristikom. „Millet odbacuje Freuda najviše zbog svoga zazora prema onom što sama shvaća kao njegove teorije zavisti na penisu, ženskoga narcizma i ženskoga mazohizma.“⁷ S druge strane, feministice, Juliet Mitchell i Jacqueline Rose odbacuju i opovrgavaju njezina shvaćanja Freuda. Tvrde da se u njegovoj psihoanalizi seksualni identitet

⁵ Moi, Toril, *Seksualna/tekstualna politika*; Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007., str. 44

⁶ Moi, Toril, *Seksualna/tekstualna politika*; Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007., str. 46

⁷ Moi, Toril, *Seksualna/tekstualna politika*; Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007., str. 50

može shvatiti kao društveni segment koji se dalje razvija djetetovom socijalizacijom, a ne kao biološka odrednica. Millet ističe iznimno negativan odnos prema Freudovom konceptu postojanja nesvjesnoga, koji govori o procesima koji se događaju izvan naše kontrole, odnosno osoba ih ne kontrolira namjerno kao one svjesne. „Kao što je Cora Kaplan uvjerljivo tvrdila, Milletina teorija seksualne ideologije kao skupa lažnih uvjerenja koji protiv žena razvija svjesna, dobro organizirana muška zavjera zanemaruje činjenicu da nije sva mizogonija svjesna, te da čak i žene mogu nesvjesno pounutriti seksističke stavove i žudnje.“⁸ U svojoj knjizi Toril spominje Sandru M. Gilbert i Susan Gubar, autorice knjige *Luđakinja u potkrovlju*, knjige koja predstavlja najvažnije spisateljice u 19. stoljeću i progovara o zakirutosti žena i njihovog iskustva u književnoj tradiciji i kreativnosti koja baštini muškarce kao jedine uzorke kreativnosti. „Budući da je kreativnost definirana kao muška, iz tog slijedi da su dominantne književne predožbe ženstvenosti također muške fantazije. Ženama je uskraćeno pravo na kreiranje vlastitih predodžbi ženskosti, te se umjesto toga moraju podvrgnuti nametnutim patrijahalnim standardima. Gilbert i Grubar jasno pokazuju kako se u 19. stoljeću »vječno ženstveno« zamišljalo kao vizija anđeoske ljepote i ljupkosti: od Danteove Beatrice preko Goethove Gretchen i Makarie do »kućnog anđela« Conventryja Potmorea, idealna je žena pasivno, poslušno te prije svega nesebično stvorenje.“⁹

Šimunović upravo u svom djelu *Duga* u liku Srne/Brunhilde zrcali takvo patrijarhalno uređenje gdje su njoj nametnute norme i obrasci ponašanja pa i fizičkog izgleda kako je ondašnje društvo smatralo jedinim prihvatljivim. Srna/Brunhilda, ne želeći biti dijelom takvog uređenja u kojem se ne osjeća nimalo sretno i slobodno, predstavlja problem i opasnost za takvu zajednicu unutar koje živi, a koja počiva isključivo na patrijarhalnosti. Toril Moi u *Seksualnoj/tekstualnoj politici* spominje i Simone de Beauvoir, feminističku teoretičarku koja je u svojoj knjizi *Drugi spol* pokrenula novo strujanje feminizma na Zapadu. Suprotstavljajući se Freudovim tumačenjima da je spol biološki determiniran, iznosi svoja razmišljanja o odnosu muškaraca i žena, položaju koji osoba ima kad se rodi kao žensko i kad se rodi kao muško. Naglašava da žena zapravo postaje „žena“ i dobiva svoje značajke koje joj nisu urođene već nametnute u muškom svijetu kao rezultat društveno-kulturnog uređenja. De Beauvoir

⁸ Moi, Toril, *Seksualna/tekstualna politika*; Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007., str. 50-51

⁹ Moi, Toril, *Seksualna/tekstualna politika*; Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007., str. 86-87

smatra da odnos u kojem je žena smatrana kao Drugo muškarca seže daleko u povijest i prožima sve sfere života, pa tako i književnost koju je smatrala bitnom odrednicom kroz koju se zrcali sami život i uloge koje dobivaju muškarci i žene. Kroz književnost, smatra Beauvoir, odašilje se slika žena zasnovana na muškim pogledima koji zanemaruju ženska iskustva u svojim djelima, stvarajući time mnoge predrasude. U knjizi *Kultura, Drugi, žene* urednice navode kako žena, iako dio čovječanstva koji skupa s muškarcem čini ljudski rod nije ipak njegov jednako uvaženi član: „Kriterij pripadanja rodnoj cjelini, gledano u povijesnim relacijama, bio je samo jedan: biti odrastao muškarac pri čemu se nije imala na umu sama spolnost muškarca nego i pojavnost njegove biti da je *čovjek*, pri čemu to drugi ne mogu biti, ako nisu spola čovjeka, koji je uvijek i jedino muški (što je oduvijek tvrdnja Freuda i frojdizma). Žena se tu mogla podrazumijevati, ali samo apstraktno i uzgredno. *Ona* nije fragment totaliteta, nego očitovanje njegove negativne, nepripadajuće efemernosti. Ova je činjenica proizvela potrebu samoosvještenja žena i *ona* već dva stoljeća dokazuje da je „ženski čovjek“, jer nijedan govorni jezik ne dopušta *čovjeka* podrazumijevati drukčije nego kao muškarca. A to što je u jeziku, to je i u mislima vjekova: žena je izvan ljudskosti.“¹⁰

¹⁰ Kodrnja, Jasenka; Savić, Svenka; Slapšak, Svetlana, *Kultura, Drugi, žene*; Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatsko filozofsko društvo, Plejada, Zagreb, 2010., str. 85

INTERPRETACIJA ŠIMUNOVIĆEVE *DUGE*

Šimunovićeva *Duga* prvi put je objavljena u književnom časopisu *Suvremenik* 1907. Godine. Pripovijetka je to koja nastaje za vrijeme hrvatske moderne u kojoj je između ostalog impresionizam jedan od glavnih stilova, a prisutan je u opisima pejzaža i psihologizaciji glavnog lika, djevojčice Brunhilde, odnosno Srne. Već u dvojnosti njenog imena uspostavlja se opreka između društveno-socijalnih konvencija i prirode. Krsno joj je ime bilo Brunhilda, što je njenim sumještanima zvučalo neobično, surovo, pogospođeno pa su joj dali nadimak Srna jer je svojom živahnošću, vitkošću i blagošću podsjećala na mladu srnu. Na samom početku *Duge* pripovjedač nas uvodi u mjesto i vrijeme zbivanja. Upoznajemo stanovnike Čardaka, njihove običaje, vrijednosti i navike među kojima se posebno ističe gledanje na muško-ženske položaje i pravila po kojima treba razlikovati mušku od ženske djece. „Tako, primjerice, za ljetnih mjeseci (a radnja novele počinje jednoga ljetnog dana) mali Čardačani „smjeli su se pržiti na suncu i hladiti u mlakoj Glibušinoj vodi“, dok su njihove sestre, ako su pripadale uglednijim obiteljima, morale čuvati nježnu put iza spuštenih zavjesa, spremne da pođu u šetnju tek poslije zalaska sunca.“¹¹ Srna/Brunhilda po mnogočemu je osebujan i nadasve zanimljiv književni lik. Iako je kćer serdara Janka i njegove supruge Emilije, jednih od bogatijih stanovnika Čardaka, i ima tek deset godina, svojim fizičkim izgledom i osobnošću iskače iz ustaljenih okvira te male dalmatinsko-zagorske sredine. Frangeš i Žmegač uspoređuju je s Ibsenovom „Heddom Gabler“, koja se, baš poput nje, sukobljuje sa svojom sredinom jer je drukčija, jer se usudi sanjati, biti zanesena ljepotom, veseljem, slobodom i težnjom da ostvari svoje ideale. „Bila je Srna kao vatra živa i govorila katkad čudne riječi, koje se od druge djece čardačke nikad ne čuju, niti su ostale djevojčice imale njezinih želja.“¹² Kroz djelo se prožimlju mnoge suprotnosti između prirode i civilizacije, otvorenog i zatvorenog prostora, tame i svjetla, slobode i neslobode. U središtu svega toga jedna desetogodišnjakinja pokušava dosegnuti novi, drugačiji svijet, svijet o kojem mašta i koji ju čini sretnom. Međutim, sve to ostaje u sjeni roditeljskih upozorenja, autoriteta i pravila. Stalno joj napominju kako je prikladno da se, s obzirom na to da je djevojčica, ponaša. Zna se da djevojčicama

¹¹ Frangeš, Ivo; Žmegač, Viktor, *Hrvatska novela, Interpretacije*, Školska knjiga, Zagreb, 1998., str. 190

¹² Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 13

nisu bile dopuštene neke stvari kao što su bile dječacima. To se može primijetiti kad joj majka govori:

I moja je baba i mati pila, a ja ih i sad pijem. Valja da čuvaš zdravlje, jer ti nijesi nikakav dječak. Njima ne može ništa biti. Ti valja da se čuvaš... i Bogu da se moliš.¹³

One su morale čekati zalaz nemilog sunca da s majkama prošeću po jedinoj čardačkoj ulici i tako pokažu nove i svijetle opravice. A dotada su morale ležati da im lišca ostanu nježna i bijela, kakva moraju da budu u gospodskih djevojčica.¹⁴

Ali i jesti nijesu joj nikada do sita davali: »Dječaci mogu žderati koliko hoće. Oni treba da budu veliki i jaki, a ti moraš biti tanka i vitka.« - »I ne smiješ trčati, jer se to djevojčici ne pristoji.« - »A mogla bi pasti i nagrditi lice«, govorili su naizmjenice Serdar i Serdarovica.¹⁵

Ono što je bilo dopušteno samo dječacima Šimunović kazuje sljedećim primjerima:

Samo njihovi dječaci, mali Čardačani, smjeli su se pržiti na suncu i hladiti u mlakoj Glibušinoj vodi ne čekajući večer kao njihove sestre.¹⁶

A u neko doba vragoljasti dječaci, vraćajući se s livada k večeri, stali su dizati silnu prašinu jablanovim i vrbinim granjem.¹⁷

Srna je svakodnevno bila izložena pravilima i volji svojih roditelja za koje su oni smatrali da su jedino ispravni. Isticali su da su ih oni učili i usvojili od svojih predaka. Narodni običaji i vjerovanja, mitski i folklorni elementi, legende i pučke predaje odavnina su duboko usađeni u način života stanovnika Dalmatinske zagore. Upravo jedna takva predaja postaje središnjim dijelom ove pripovijetke, predaja koja kazuje kako se prelaskom ispod duge postaje muško. Tako je Srna/Brunhilda, čuvši tu priču, a imajući u sebi toliko radosti, energije, znatiželje, želje za slobodom, sve ono što pod stegom društvenim normi nije bilo dopušteno djevojčicama, a dječacima jest, odluči da prođe ispod duge i postane dječak ne bi li tako mogla ostvariti svoje želje i snove. Simbolika duge i prolazak ispod nje može se protumačiti na par načina. Frangeš i Žmegač navode da je njeno značenje književnoga podrijetla: „Predaja mitskoga pogleda na dugu ima temelje kakvi se dublje ne mogu zamisliti. U devetom poglavlju

¹³ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 12

¹⁴ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 10

¹⁵ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 12

¹⁶ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 10

¹⁷ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 14

starozavjetne priče o postanku svijeta Bog blagoslivlje poslije potopa Nou i njegove sinove u duhu Saveza po kojemu „nikada više vode potopne neće uništiti živa bića“. Njegove su riječi da će se u oblaku pojaviti duga kao znak Saveza, dakle kao nagovještaj dobrote i sklada. Takvo je značenje duga zadržala i poslije, osobito u pjesništvu osamnaestoga i devetnaestoga stoljeća, od engleske klasicističko-prosvjetiteljske poezije općega sklada u prirodi do Hölderlina. Budući da je jedva moguće uspostaviti vezu među spomenutim značenjima, biblijsko-literarnim i folklornim, mora se pretpostaviti da je pučko vjerovanje nastalo zasebno, u drukčijem mentalnom okružju i u drugo doba¹⁸. „Osnovne sastavnice u Šimunovićevu djelu upućuju na tradiciju društvenoga poretka u kojemu postoji nedodirljivo shvaćanje o primatu muškosti i tzv. muških vrijednosti. Proći ispod duge značilo bi stoga: ući u viši vrijednosni sustav, u područje zbilje u kojemu je napose smisleno i opravdano natjecati se, boriti se, dokazati se.“¹⁹

Paralelno sa Srninom/Brunhildinom pričom pisac uvodi priču o Savi. Vezilja je to hvaljena zbog svog umijeća, tim više jer je bila bez ruku. Ona priču svoju životu priču, punu tuge i nesreća. Cijeli život ju prate razočarenja, poniženja, osjećaj manje vrijednosti. Muž ju je ostavio pošto mu je rodila žensko dijete, čime opet dolazimo do razlike između muško i žensko, poveznice koja isprepliće Savinu i Srninu/Brunhildinupriču. Smisao njene priče ispričane u pripovijetci *Duga* ukazuje na sudbinu žena čije postojanje u patrijarhalnom sustavu vrijednosti ne vrijedi puno, već preodređuje ženu samim tim što je žena na patnju i podložnost muškoj nadmoći. Sava je tu nadmoć osjetila na svojoj koži kad se udala i doživljavala samo poniženja i težak rad kako bi naposljetku sav novac dala mužu koji nije ništa radio. Koliko su žene osuđene na nesreću zorno prikazuju Savine misli da je manje strašna činjenica da nema ruku nego što se rodila kao žensko. Savina priča, iako paralelna s onom Srninom/Brunhildinom ima sasvim drukčiju težinu i ozračje. Srna/Brunhilda sluša pažljivo Savu dok priča i sigurno osjeća veliku nepravdu, iako još djevojčica svjesna je nametnute razlike između muškaraca i žena jer ju osjeća i na vlastitoj koži. Međutim Srna/Brunhilda se usuđuje maštati, propitkivati postoji li možda nešto drukčije, bolje, neki izlaz. Iako je u srži njihovih priča isti problem: patrijarhalno

¹⁸ Frangeš, Ivo; Žmegač, Viktor, *Hrvatska novela, Interpretacije*, Školska knjiga, Zagreb, 1998., str. 198, 199

¹⁹ Frangeš, Ivo; Žmegač, Viktor, *Hrvatska novela, Interpretacije*, Školska knjiga, Zagreb, 1998., str. 199

uređenje gdje je žena u nepovoljnom položaju Sava se već pomirila sa svojom sudbinom i jedino što ima je žaljenje i oplakivanje iste. Njena duša spava. Slomili su je životni udarci, puna je gorčine, izgubljene vjere. Zatvorila je sva vrata sreći i nadi. Pisac u opisivanju njihovih priča ujedno poseže za dojmljivim prikazivanjem prirode koja se mijenja paralelno s pričama. Opisom prirode uspješno prati unutarnja proživljavanja likova stvarajući dojmljive kontraste između sreće i tuge. Na početku pripovijetke prikazuje sve ljepote i blagodati prirode opisujući Srnu/Brunhildu kao veselu, živahnu djevojčicu, punu entuzijazma i nade, koja poput sunca obasjava sve oko sebe. S druge strane, opisom tmine, crnih oblaka i kiše koja se nadvila nad Čardacima nakon Srnine/Brunhildine smrti Šimunović sugerira unutarnju oluju koju proživljavaju njeni roditelji, suočeni sa najvećim životnim gubitkom i besmislenim životom nakon toga. „Autor, dakle, u svom spajanju izražajnih isječaka iz ukupnosti zbilje stvara predodžbu o svijetu koji je neizrecivo lijep i neshvatljivo zlokoban u istom mah – svijet u kojem se jednom ljudskom biću srce grči od tuge, dok drugo, Srna, želi „da zagrli i jablan i potok i kamen, na kojem je počinula, i da se zavije u vlažnu zemlju“.²⁰ Srna/Brunhilda na kraju ipak završi tragično, prolaskom ispod duge želeći novi početak, doživjela je svoj kraj. Njeni roditelji su tek tad shvatili što su izgubili pronalazeći više razumijevanja i stavljajući na prvo mjesto narodne običaje i mišljenja drugih, nego svoju kćer.

²⁰ Frangeš, Ivo; Žmegač, Viktor, *Hrvatska novela, Interpretacije*, Školska knjiga, Zagreb, 1998., str. 195

RODNO ČITANJE ŠIMUNOVIĆEVE *DUGE*

„Nije baš da joj je bilo ime Srna već Brunhilda, no tako su je odmila prozvali Čardačani ne nalazeći u njezinu krsnom imenu onoliko čara koliko majka Emilija. I lijepa bijaše Srna, vitka i visoka, a kose do ramena kao ugašeno zlato, pa vlažne i meke, baš kao svila na kukuruzima u Lugu. Pa koliko je bila vitka, tako je hitro i skakala da bi svak, čim je vidi, pomislio na srnu, makar i ne znajući kako je zovu. Žarke joj oči tako su se sjale, te bi mislio da su za sve prije nego za san. A bilo je samo deset godina toj Srni.“²¹ Unatoč tome što je imala tek deset godina Srna/Brunhilda isticala se po mnogočemu od svojih ondašnjih vršnjaka. U vremenu u kojem je živjela društvo je imalo jasno strukturirana pravila i običaje, a naglašena patrijahalnost igrala je jako veliku ulogu. Svi njeni vršnjaci ponašali su se u skladu s tim, čak i ako su nekad pomislili drukčije to nisu izustili. Srna/Brunhilda bila je taj jedan individualac koji se nije uklapao u norme koje su drugi nametnuli. Individualac koji je bio dovoljno hrabar da izrazi svoje neslaganje, svoje čežnje, snove i ustrajanje u želji da ih i ostvari. U Šimunovićevoj *Dugi*, kao i ostalim sličnim pripovijetkama, ulazimo u okruženje, podneblje koje je zapravo jedan zatvoreni krug sa svojim snažno utemeljenim vrijednostima, u ovom slučaju jako tradicionalnim koje čvrsto razlikuju „ono što je muško od onoga što je ne-muško, odnosno žensko, aktivno od pasivnoga, epsko od lirskoga, racionalno od emocionalnoga, javno od privatnoga, kulture od prirode, kolektivnoga od individualnoga.“²² Područje Cetinske krajine najbolje zrcali patrijarhalno uređenje i odnose unutar njega. Unutar tog uređenja muškarac je glava obitelji, predstavlja moć i autoritet, naglašena je njegova dominantnost nad ženom kojoj je jedina dužnost briga za djecu i kuću bez prava glasa. Našavši se u tom vremenu, u tom društvenom poretku, a s potpuno drukčijim razmišljanjima i žudnjama Srna/Brunhilda postala je zapravo žrtva svojih vlastitih snova. „Bila je Srna kao vatra živa i govorila katkad čudne riječi, koje se od druge djece čardačke nikad ne čuju, niti su ostale djevojčice imale njezinih želja. Ona je htjela da se na jablan penje, da prepliva Glibušu, da trči na konju, da se potuče s dječacima – i stotinu drugih čudnovatih i strašnih stvari.“²³ Opisuju se Srna/Brunhilda

²¹Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 10

²²Durić, Dejan, *Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića*, CROATICA ET SLAVICA IADERTINA, Vol. 8/1 No.8., Ožujak 2013., Izvorni znanstveni članak, str. 260

²³ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 13

kao djevojčica puna života, s toliko energije i živosti, želje za igrom, otkrivanjem novih i zanimljivih stvari, boravkom u prirodi i uživanjem u svim blagodatima koje ona pruža čovjeku. Međutim, to je sve bilo dozvoljeno samo dječacima, dok ih je ona mogla jedino promatrati iza zatvorenog prozora svoje kuće. Naišla je na nerazumijevanje kako svoje okoline, tako i samih roditelja. Oni su više marili za običaje i mišljenja drugih nego što su shvaćali svoju kćer. Često su ju opominjali i korili da se treba ponašati kako doliči jednoj djevojčici, pogotovo iz bogate i ugledne obitelji poput njihove. „Pripadnici kolektiva, štoviše, i ne poimaju kako je fiksirani svijet u kojem žive u izrazitom proturječju s društvenim gibanjima izvan zajednice. Stvarno, drugačije, neasimilirano, neodredivo, dakle sve ono što se ne može strpati u jasno određene ladice, predstavlja prijetnju koja otvara mogućnosti za društvene promjene...“²⁴ Srna/Brunhilda je to najbolje osjetila na vlastitoj koži. Želeći raditi sve ono što su tad mogli samo dječaci; igrati se po poljima, preplivati Glibušu, penjati se po jablanu, pjevati, zapravo proživjeti svoje djetinjstvo kao što bi to trebalo moći svako dijete, suprostavljala se tom kolektivu. Čuvši legendu o prolasku ispod duge pomislila je kako je to jedini način da ostvari svoje snove. Ona nije željela postati dječak zbog toga što se nije dobro osjećala u ženskom tijelu fizički, već zato što je bila svjesna da jedino kao dječak može ostvariti svoje čežnje. „Pogledajte lijepu dúgē, kolika je! - reče. – U nas svi govore da kad koja curica protrči ispod dúge, pretvori se u muško. Tako sam još od djetinjstva slušala. Samo ne znam može li se i protrčati ispod nje.“²⁵ „Moleći mislila je na dječake, koji su još i sada skakali dolje po livadama među vrbama i rakitom. Zatim je gledala bez svijesti na oltarić, što ga je sama nakitila, svraćajući oči sad na plamenove malih svjećica, a sad na mrtvo cvijeće među njima. Ritmičko moljenje ugodno joj uspavalo sav onaj nemir i želje što joj ih žarki i ljetni dan utalasio u duši. A iza svjećica i umjetnog cvijeća napokon se ukažu Srninim očima malene ravne livadice, a na njima povaljani dječaci sa dugim i lisnatim jablanovim prućem u rukama. Oko njih su šumili Glibušini pritoci, kao molitva iz stotinu dječjih grla, pa je sva ta slika postajala sve čudnija i ljepša. A Srna je dalje ustima izgovarala svete riječi, glasom zvonkim, jer drugog nije ni imala.“²⁶ Srna/Brunhilda je vodila teške unutarnje borbe i tjeskobe. S jedne strane, njeni roditelji koji su zabranjivali sve ono za čim je ona žudjela, a prisiljavali je da čini ono što su oni smatrali ispravnim, a

²⁴.Durić, Dejan, *Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića*, CROATICA ET SLAVICA IADERTINA, Vol. 8/1 No.8., Ožujak 2013., Izvorni znanstveni članak, str. 262

²⁵ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 25

²⁶ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 13-14

s druge strane želja za slobodom i igrom. Zbog poštovanja prema roditeljima izvršavala je njihove naredbe, svjesna da nema izbora. Bila je jako nesretna jer se nije mogla igrati vani kao što bi to trebala moći djeca njenih godina.“ Sjetili se kako su gojili svoju jedinicu, brižno nastojeći da je otmu prirodi i radostima života, za čim je njezina mlada duša toliko čeznula, i razumješe svu onu borbu što se morala biti u njoj. Znali su da njezinu dušu držahu za nešto drugo, što je bila žensko, pa njezine misli i želje nijesu za njih imale nikakva smisla.“²⁷ Roditelji nisu marili za njene osjećaje niti su je pokušali razumjeti. Bitno im je bilo samo da njihovi životi ne odskaču od onog što dugi, stari tradicijski običaji i strogi patrijarhat zahtijevaju od muškaraca i žena. Upravo zato što je žena unutar takvog strogog patrijarhata smatrana inferiornijom i bez ikakvog prava glasa, Srnino/Brunhildino razmišljanje i čežnje nisu imale nikakvo značenje i smisao njenim roditeljima. Srna/Brunhilda je pokušala prijeći taj prag i završila je tragično, na najgori mogući način, smrću. Tom smrću ugasili su se njeni snovi, njena nevina nježna duša, njeno veselje i žudnje. Najvažniji čimbenik koji je odigrao ulogu u njenom slučaju jest društvo, kolektiv. Ono je oduvijek utjecalo i utjecat će na čovjeka i njegov život, no ono nije nepromjenjivo, naprotiv, trebalo bi težiti da se mijenja na boljitak svih njegovih članova. Kad promatramo *Dugu* s pozicije „rodne teorije“ vidimo na Srninu/Brunhildinu slučaju da je istina da društvo oblikuje pravila i normira koje je ponašanje prihvatljivo, a koje ne. Upravo zbog tih pravila i normi ona je željela promijeniti spol, što samo po sebi i ne bi bilo sporno, kao što smo u prethodnim poglavljima spomenuli, jer iako društvo čini i pokreće sve, ne znači nužno da to radi ispravno. Takva njena odluka je stoga posljedica društvenog poretka i utjecaja, a ne njenog biološkog nezadovoljstva svojim spolom. „Naslutili su koje je značenje imala duga njihovoj kćeri, a kad su se sjetili i Save, naslutili su koje značenje imaju vječne želje cijeloga ljudstva i vječnost duge što se savija pred njim. Sjetiše se da nekad davno, davno u njihovoj mladosti bijaše i u njima neko svjetlo, što ih žeglo i dizalo, ali ga oni malo-pomalo gasili, jer su mislili da toga svjetla ne treba, jer ga ni drugi nijesu imali.“²⁸ Roditelji nakon Srnine/Brunhildine smrti postaju svjesni koliko su utjecali na njenu sreću odnosno nesreću. Shvaćaju da su i oni nekad bili mladi, imali svoje snove i bili zaneseni životnom radošću. Imali su svjetlo. Svjetlo koje su drugi gasili, malo pomalo smatrajući da je tako ispravno, a oni su to prihvatili. Srna/Brunhilda je slijedila to

²⁷ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 33

²⁸ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 33

svjetlo do samog kraja, ali nikada nije uspjela zasjati onako kako je žudjela, slobodna i sretna. To se nije moglo realizirati jer su njeni roditelji i okolina više marili za norme i ugled, nego za sreću i zadovoljstvo makar i svog najmanjeg člana. Ne imajući slobodu kao djevojčica, nadala joj se kao dječak i u tom svom pokušaju završila tragično. Srna/Brunhilda to nije željela zato što je imala neke biološke nesigurnosti, dvojbe, osjećaj nepripadnosti svom spolu, naprotiv, da je kao djevojčica imala samo isto pravo na slobodu, na bezbrižno igranje na suncu, plivanje, penjanje po drveću kao što su to imali dječaci ne bi poželjela postati dječak. Sve ono što Šimunović navodi kao njena razmišljanja, želje, maštanja, i odluke, u pripovijetci, društveno-socijalnog su utjecaja. Utjecaja koji je ograničavao njeno pravo na slobodu, a za čim je u konačnici jedino i žudjela. Nakon njene smrti roditelji su tek shvatili kako su s njom izgubili i smisao života: „A sada je njihova duša bila, što i ta stara zapuštena tvrđava u tmuni, po kojoj je rovala jugovina i kiša – i sve te misli bijahu uzaludne na izmaku života bez smisla.No strašnija od svega bijaše čudnovata dužina vremena u kojem su živjeli. Časovi i sati njima se činili dani i mjeseci, a svrha toga besmislenog života neizmjereno daleka. Sve prazna i beskrajna sadašnjost, uvijek jednaka sama sebi, nije bilo nade da će se dovršiti skoro. Čudno bijaše i to da su oboje ćutjeli i znali za to, a da nije trebalo te misli iskazati riječima: kako su jednako mislili tijekom dugoga zajedničkoga života, tako i na njegovu koncu.“²⁹ Srnini/Brunhildini roditelji nisu više vidjeli smisao života, njihova duša je umrla skupa s njom. Nažalost, ni Srna/Brunhilda ni njeni roditelji nisu mogli skončati drugačije nego li tragično, postavši žrtve jednog sustava koji ne priznaje nikakva odstupanja. Sustava u kojem se mora ponašati u skladu s propisanim ulogama i očekivanjima ili se kao individualac koji se ne slaže s istima upustiti u vječnu borbu s vjetrenjačama.

²⁹ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Mujika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 33-34

RODNI PROBLEMI U ŠIMUNOVIĆEVOJ PROZI

Šimunović u svoju prozu najvećim dijelom unosi samoga sebe. Bitna odrednica i nit vodilja koja ga vodi tijekom cijelog njegova stvaralaštva dolazi duboko iz njegove unutrašnje svijesti. Svijesti u kojoj se duboko miješaju prije svega osjećaji tuđinstva, što sam često naglašava, a njegovi suvremenici i kritika potvrđuju, osamljenosti, svojevrzne podvojenosti svoga bića, miješanja radosti u isti mah sa strahom. „A onda kao da se počeh rascjepljivati udvoje: jedno stvorenje hoda, jede, govori, a drugo misli, mene sama promatra, no ipak je isto što ja. Ta druga sila već bijaše u mom tijelu, no sad je izišla pa se bliži i dalji: neće ili ne može prekinuti onu tajanstvenu vezu s drugom polom. Ti čudni osjećaji isprva me nagonili na strah, a kad sam se na njih privikao, počеше me i zabavljati: želio sam naći razliku onih dvaju stvorenja, koja, uza sve jedinstvo, bijahu rastavljena.“³⁰ Bijegom u umjetnost pokušao je zapravo pobjeći od samoga sebe, i na papir prenijeti sve ono što u realnom svijetu nije mogao objasniti i izreći. Na njega je snažno utjecala i sredina u kojoj je odrastao – Dalmatinska Zagora sa svojim naglašenim patrijarhalnim uređenjem koje zatim prožima i njegova djela. Kroz njegove likove ocrtavaju se osobine i glavne karakteristike koje se prepisuju članovima društva unutar poretka. (prema Šicel:2005) Poredak je to u kojem je jasno istaknuto kako treba izgledati i ponašati se pravi muškarac i žena. Svako odskakanje od takvih karakteristika nailazi na nerazumijevanje i neprihvatanje. Likovi u Šimunovićevim pripovijetkama imaju upravo takve probleme. Oni su spolno muškarac ili žena, ali njihov se rod ne poklapa s društveno konstituiranim normama i kao takvi ne pronalaze svoje mjesto među kolektivom. To najbolje možemo primijetiti na primjerima Srne/Brunhilde koja se mora ponašati onako kako društvo smatra da je to primjereno za djevojčice, iako ona ima isto energije i želje da radi sve ono što su radili i dječaci, u *Alkaru* Salko biva po biološkom spolu muško, ali iz njegovog fizičkoga opisa naziru se prilično ženske karakteristike: „Salko je momak još djetinjeg lica, ali uzrasta tako jako jaka da bi se drugi momci čimgod izgovarali kad bi došli do toga da se s njim porvu. S obilnom i plavušastom kosom, a bez brkova, sa sjajnim velikim očima i dugim trepavicama, pak oblim rukama prikriženim na bijelim izbočenim prsima – onako ležeći nauznak -

³⁰Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća, Knjiga III.*, Ljevak, Zagreb, 2005., str. 205

bijaše nalik na prkosnu djevojku što draži svoga jarana.³¹ , ili pak Boja/Muljika koja se ne uklapa svojim psihofizičkim karakteristikama u okvire idealne ženskosti: „Vitka je i bijela, tamnih, krupnih očiju, no namastirčani vele da je suha i žuta. U drugih se oči i ne vide od mesa, crvene se kao kukurijek, potuku se s lugarom za uže ili sjekiru, a ona nije taka. Bit će, dakle, da je bolesna. Zato su je i zvali Mùljika, jer je bila bijela kao muljika. Uzalud. U gradu bi rekli da je kao parski mramor, a namastirčani: mùljika pa mùljika!“³² (prema Durić, Dejan:2012)

„U monografiji o Šimunoviću (1991) Dunja Detoni Dujmić (prethodeći Nemecovu sličnom stavu) ističe sposobnost strukturiranja Vinčića: na djelu je kombinacija naturalističko-realističkih i impresionističkih elemenata. Na tragu i u duhu strukturalističke analitičke prakse ona romaneskne likove dijeli na intergrativne i glavne. Vinčić je „misaoni subjekt romana s integrativnom snagom okupljanja razjedinjene građe.“ (prema Detoni Dujmić, isto, str.97). Lik staroga Vinčića statičan je, šablonski, tipiziran ostatak naturalističkog klišea.“³³ U obitelji Vinčić sva braća osim Jose nastavljaju obiteljsku tradiciju, on jedini nosi seosku nošnju i oženi seosku djevojku. „Kroz Josu Šimunović penalizira lažne izbore i pseudovrijednosti pomodarstva. Joso je trostruki izgnanik: izgnan je iz praroditeljske seljačke kulture koja je nekad davno prethodila donaciji conteovske titule, pristavši na usiljeno pogospođeno držanje obitelji, conteovsko zamjenjuje trgovinom i profitom koji ona donosi, te, napokon, obiteljski život na selu zamjenjuje skitnjom u velikim i dalekim gradovima. Izdao je tu istu očevu matricu, te iznevjerio vlastitu obitelj i napustio dom.“³⁴ U *Alkaru* Šimunović donosi temu ljubavi, junaštva, ali i odrastanja. Glavni motiv postaje i alkarsko natjecanje koje je dokaz junaštva, snage, nadmoći i muževnosti. Svatko tko se nije posjedovao takve karakteristike bio je podcjenjivan i društveno nepriznat, tradicija je to koju njeguju grad Sinj i Cetinska krajina od davnina, a poznata je i danas. Priča priču o već spomenutom Salku, mladiću koji se nije uklapao u društvene stereotipe svoje sredine, bio u sukobu s ocem zbog iste žene i postaje – „antijunak koji na kraju gubi sve – od voljene žene, preko oca i

³¹ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 45

³² Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 126

³³ Bačić-Karković, Danijela: *Nevina krivnja Šimunovićevih proznih junaka*, FLUMINESIA, god.12 (2000), br. 1-2, str.94

³⁴ Bačić-Karković, Danijela: *Nevina krivnja Šimunovićevih proznih junaka*, FLUMINESIA, god.12 (2000), br. 1-2, str. 102

mjesta u društvu do razuma.“³⁵ Rodni problemi Šimunovićevih likova nastaju jer se pojedinci nađu u opreci s kolektivnim društveno-socijalnim kategorijama vremena u kojem žive i koje jasno definiraju što je poželjno, a što nepoželjno. U bitci da se kao takvi tretiraju ravnopravno kao i svi ostali, gube i nerijetko završavaju kao tragične žrtve vlastitih ideala, za koje, paradoksalno, nisu oni sami krivci.

³⁵ Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Mujika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005., str. 150

ZAKLJUČAK

Dinko Šimunović bio je pisac koji je inspiraciju za svoje umjetničko stvaralaštvo nerijetko pronalazio u svom vlastitom životu, u dubini svoje svijesti koja je prolazila kroz oluju osjećaja, lutajući uvijek negdje između stvarnosti i mašte, vraćajući se opet na početak i izvor svega – Dalmatinsku Zagoru. Područje je to u kojem je odrastao i koje je najvećim dijelom obilježilo njegov život i svjetonazore, protkano snažnom tradicijom koju je njegovao i baštinio kroz svoja djela. Upravo na temelju ovdje analizirane pripovijetke *Duga* najbolje vidimo zapravo ono što je njega pratilo cijeli život – osjećaj nepripadnosti, tuđinstva i neobjašnjivog stanja tijela i duše gdje mu se činilo da ujedno jest i nije ono što misli i da drugi ne mogu razumjeti njegova promišljanja. Razumio nitko nije ni Srnu/Brunhildu, središnji lik ove pripovijetke koja je, smatram, bila zarobljena u ondašnjem vremenu i njegovim običajima, a ne u svom spolu kao takvom. Zarobio ju je društveni sustav koji joj je zapravo branio ono najvažnije u čemu bi svi ljudi trebali biti ravnopravni – slobodu. Zbog te slobode ona je htjela promijeniti spol i postati dječak, znala je da će samo tako ostvariti svoje ideale. Ona tad nije imala pravo na slobodu, na svoje želje, dok danas ta sloboda ima potpuno drugo lice. U ovom sam radu pisala o feminizmu, njegovim počecima, feminističkim teorijama i njihovim predstavnicima, o patrijarhalnosti. Ključne su to riječi od kojih počinje vječito pitanje raspodjele rodni uloga, odnosa između muškaraca i žena i njihovih međusobnih položaja. Rodni problemi Šimunovićevih likova, tako i ovdje analizirane Srne/Brunhilde, nastaju upravo kad se pojedinac nađe u opreci s kolektivnim društveno-socijalnim kategorijama vremena u kojem žive, a koje jasno profiliraju poželjno i nepoželjno ponašanje. Srna nije željela biti dio nametnutog patrijarhalnog sustava, nije se poput ostalih ženskih likova mirila sa svojom podređenošću. Ona osjeća tu nepravdu i nejednakost pa se pokušava oduprijeti i pronaći izlaz iz tog zatvorenog sustava. Izlaz prema sreći i slobodi da se igra vani u prirodi kao što to rade dječaci. Ovim težnjama ona predstavlja opasnost za stabilnu zajednicu koja takvom individualcu koji želi promjenu ne ostavlja drugi izlaz osim smrti.

LITERATURA

1. Bačić-Karković, Danijela, *Nevina krivnja Šimunovićevih proznih junaka*, FLUMINESIA, god.12 (2000), br. 1-2; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/7359>
2. Durić, Dejan, *Patrijarhat, rod i pripovijetke Dinka Šimunovića*, CROATICA ET SLAVICA IADERTINA, Vol.8/1 No.8., Ožujak 2013., izvorni znanstveni članak; preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/98568>
3. Frangeš, Ivo; Žmegač, Viktor, *Hrvatske novele, Interpretacije*; Školska knjiga, Zagreb, 1998.
4. Kodrnja, Jasenka, Savić, Svenka; Slapšak, Svetlana, *Kultura, Drugi, žene*; Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, Hrvatsko filozofsko društvo, Plejada, Zagreb, 2010.
5. Moi, Toril, *Seksualna/Tekstualna politika*; Biblioteka Sintagma, Zagreb, 2007.
6. Šimunović, Dinko, *Duga, Alkar, Muljika*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
7. Šicel, Miroslav, *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća, Knjiga III.*, Ljevak, Zagreb, 2005.

SAŽETAK

U ovom radu riječ je o Šimunovićevoj pripovijetci *Duga* koju smo analizirali s pozicije rodne teorije. Na samom početku predstavili smo kratak pregled opusa Dinka Šimunovića koji je najvećim dijelom prožet patrijarhalnošću, s obzirom na to da i sami pisac potječe iz takve sredine. Na temelju njegove pripovijetke *Duga* analizirali smo lik Srne/Brunhilde koja predstavlja opasnost za društvo unutar kojeg živi jer se svojim ponašanjem ne uklapa u jasno strukturirana pravila patrijarharta. Zarobljena u društveno-kulturnim konvencijama, žudeći za slobodom, odluči da promijeni spol prolaskom ispod duge jer je svjesna da jedino kao muško može ostvariti svoje težnje. Motivom duge i narodne predaje koja govori da se prolaskom ispod nje postaje muško Šimunović stavlja naglasak na ono što se proteže i dalje kroz njegova djela – važnost narodnih običaja, tradicije i folklornih elementa. Zatim smo pisali o feminizmu, njegovim počecima i predstavnicima feminističkih teorija. Izdvojili smo nekoliko važnih tumačenja i vječita pitanja koja se postavljaju o odnosima moći, položaju žena u kulturnom, političkom, ali i književnom aspektu. Na samom kraju opisali smo rodnu problematiku u Šimunovićevoj prozi gdje on kroz svoje glavne junake najbolje pokazuje kako se individualac teško može nositi s općepriznatim društveno-socijalnim konvencijama. Dinko Šimunović bio je pisac koji je u svoja djela unosio dosta autobiografskih elemenata, uvijek podvojen između zbilje i mašte smatrao je da ljudi ne vide širu sliku svijeta i nemaju razumijevanja za probleme o kojima piše. Iako se u književnosti pojavio na samom početku 20. stoljeća kad naviru brojna modernistička strujanja, uvijek je ostao vjeran tradiciji i njegovanju vlastite literature, jer samo svjesni svojega možemo razumjeti i ostalo.

KLJUČNE RIJEČI

Dinko Šimunović, rodna teorija, patrijarhalnost, feminizam, društvo, rodna problematika

ABSTRACT

This paper is about Šimunović's novel *Duga* which we have analysed from the gender theory point of view. Firstly, we have presented the summary of literary work of Dinko Šimunović which is mostly permeated with patriarchal aspect, taking in considerations that the writer himself comes from that kind of environment. Based on his novel *Duga* we have analysed the character of Srna/Brunhilda who presents danger for the society where she lives because she doesn't behave the way she should in the precisely defined patriarchal rules. While captured in socially-cultural conventions, craving for freedom, she decides to change her gender by walking under the rainbow because she knows that only as a male could she fulfill her aspirations. With the motive of the rainbow and the folklore which shows that by walking under the rainbow a female becomes a male, Šimunović highlights the thing that stretches further on in his work – the importance of the folk customs, tradition and folk elements. Secondly, we have written about feminism, its first beginnings and the representations of the feminist theories. We have emphasized a few important views and endless questions that have been asked about power relations, position of women both in cultural, political and literary aspect. Finally, we have described gender issue in Šimunović's prose where he, through his main characters, shows how an individual hardly copes with general social conventions. Dinko Šimunović was a writer who brought a lot of autobiographical elements, always between reality and imagination he thought that people are not able to see a bigger picture of the world and they don't understand the problems he writes about. Although he showed up in literature at the very beginning of the 20th century in the time of many modernistic flows, he had always stayed faithful to tradition and caring for his own literature, because only if aware of your own can we understand the other.